

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА

ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ІМЕНІ В. М. КОРЕЦЬКОГО НАН УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНА НАУКОВА УСТАНОВА «ІНСТИТУТ ІНФОРМАЦІЇ, БЕЗПЕКИ І ПРАВА
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ»**

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА ТА ПОЛІТОЛОГІЇ
УДУ ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА**

ДЕВ'ЯТНАДЦЯТИ ЮРИДИЧНІ ЧИТАННЯ

**«НАУКА І ОСВІТА В УКРАЇНІ:
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ»**

**МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

...

29-30 КВІТНЯ 2025

**Київ
Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова
2025**

Редакційна колегія:

- В. П. Андрущенко,** доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України, академік НАПН України, ректор УДУ імені Михайла Драгоманова (*співголова Редакційної колегії*);
- О. В. Скрипнюк,** доктор юридичних наук, професор, академік НАПРН України, директор Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України (*співголова Редакційної колегії*);
- В. Г. Пилипчук,** доктор юридичних наук, професор, академік НАПРН України, академік АН ВШ України, директор Державно-наукової установи «Інститут інформації, безпеки і права НАПРН України» (*співголова Редакційної колегії*);
- Р. Г. Драпушко,** кандидат філософських наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи (адміністративно-господарська діяльність) УДУ імені Михайла Драгоманова;
- Б. І. Андрусишин,** доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри теорії та історії держави і права Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова;
- Н. М. Оніщенко,** доктор юридичних наук, професор, академік НАПРН України, заступник директора з наукової роботи Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України;
- Н. М. Пархоменко,** доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, член-кореспондент НАПРН України, завідувач відділу теорії держави і права Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України;
- П. В. Горінов,** кандидат юридичних наук, доцент, директор Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова;
- М.А. Остапенко,** доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політичних наук Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова;
- Н. О. Деркачова,** старший викладач кафедри правознавства та галузевих юридичних дисциплін, заступник директора по роботі зі студентами Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова;
- А. А. Карнаух,** кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політичних наук, заступник директора з наукової роботи та міжнародного співробітництва Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова;
- О. В. Макарова,** кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права, заступник директора з навчально-методичної роботи Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова.

Д 26 **ДЕВ'ЯТНАДЦЯТІ ЮРИДИЧНІ ЧИТАННЯ. НАУКА І ОСВІТА В УКРАЇНІ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ :** матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Дев'ятнадцяті юридичні читання. Наука і освіта в Україні: актуальні проблеми розвитку» (Київ, 29-30 квітня 2025 року). – Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова. – 329 с.

У збірнику представлені тези доповідей, що були подані на Міжнародну науково-практичну конференцію «Дев'ятнадцяті юридичні читання. Наука і освіта в Україні: актуальні проблеми розвитку», що відбулась в Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова 29-30 квітня 2025 року. Розрахований на наукових та науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти і наукових установ, здобувачів вищої освіти, практичних працівників і широкий читацький загал. Організаційний комітет Міжнародної науково-практичної конференції Дев'ятнадцяті юридичні читання «Наука і освіта в Україні: актуальні проблеми розвитку» не завжди поділяє думку учасників конференції. Основний матеріал доповідей подано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їхні наукові керівники, рецензенти та структурні підрозділи закладів вищої освіти і наукових установ, які рекомендували ці матеріали до друку.

УДК 340:[001+37](477)(082)

Електронна адреса: www.udu.edu.ua

© Колектив авторів, 2025
© Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2025

Горінов Павло,
кандидат юридичних наук, доцент,
директор Навчально-наукового інституту права та політології,
професор кафедри правознавства та галузевих юридичних дисциплін
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,
ORCID: 0000-0002-8294-2784,
e-mail: p.v.gorinov@udu.edu.ua;

Pavlo Gorinov,
Candidate of Legal Sciences, Associate Professor, Honored Worker of the
Social Sphere of Ukraine, Director, Educational and Scientific Institute of Law
and Political Science, Professor at the Department of Jurisprudence
and Branch Legal Disciplines,
Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University

**ОСВІТНЄ ВОЛОНТЕРСТВО
ЯК ФОРМА ПРАВОПРОСВІТНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
EDUCATIONAL VOLUNTEERING AS A FORM OF LEGAL
EDUCATIONAL ACTIVITY**

Волонтерська діяльність в Україні відіграє важливу роль для безпеки країни, допомоги ветеранам, біженцям, іншим вразливим категоріям громадян у сфері соціальної допомоги та освітній сфері, у напрямі популяризації природоохоронного, здорового способу життя, у розбудові громадянського суспільства. Особливістю волонтерського руху є поширення філософії «доброї волі як волі до добра», де, допомагаючи іншим особистість знаходить своє власне призначення, зростає морально та професійно, формує власні цінності, правила й установки, впливаючи на суспільство загалом. В цьому випадку ми погоджуємося із позицією Д. Свириденко, що ...волонтерство – це глибокий філософський феномен, що відображає взаємозв'язок особистості та суспільства. Ця форма соціальної активності відкриває простір для осмислення таких фундаментальних понять, як альтруїзм, свобода вибору та сенс життя. Людина, яка присвячує час і зусилля іншим, виходить за межі власного “Я” і долучається до вирішення глобальних або локальних проблем. Це дає їй можливість знайти новий сенс життя, вдосконалювати його, розвивати особистісні якості, професійні навички, когнітивні функції [1, с. 32].

Однією з важливих тем дискусій і обговорень в державі та громадянському суспільстві, зокрема й в освітньому середовищі, є тематика форми волонтерської діяльності та її результативність, способи реалізації в освітній сфері. Відповідно в науковому і практичному дискурсі часто обговорюють, як зробити волонтерство частиною освітнього процесу, як долучити молодь до волонтерської діяльності, як організувати волонтерство в

школах, особливості волонтерства в університетському середовищі тощо. Відзначимо, що здебільшого зусилля волонтерської і освітньої спільноти спрямовані на шкільну освіту, що має свої логічні пояснення, проте і в університетському середовищі є відповідна практика використання волонтерів, ветеранів, практичних працівників, громадських активістів для проведення семінарів, навчальних занять, лекцій, круглих столів тощо. Більшість із подібних заходів має інформаційно-роз'яснювальний, просвітницький, практико-прикладний характер.

Дійсно, в умовах протистояння російській федерації національне волонтерство продемонструвало усі ці нестандартні та різнопланові підходи до діяльності, зокрема й щодо сприяння «становлення національної ідентичності українців як основи національної безпеки Української держави» [2]. «Відзначимо важливість участі ветеранів у становленні національної ідентичності нашої молоді, основою якої є українська учнівська та студентська молодь [3, с. 19]. «Відповідні ветеранські організації є середовищем належним чином організованих, мотивованих, національно свідомих людей, тому важливо створити умови для реалізації їхнього потенціалу через організацію патріотичного виховання, формування у молоді стійкої національної самосвідомості. Ветеранські організації мають значний потенціал довіри суспільства, який може бути використаний для підвищення довіри до інститутів держави через механізми участі у їхній діяльності» [4, с. 33], а також в організації патріотичного та правосвідомого виховання молоді, формування у них громадянської та правової культури.

У волонтерстві важливу роль відіграють ціннісно-мотиваційні компоненти діяльності, адже «філософія та ціннісно-мотиваційні компоненти волонтерської діяльності формуються під впливом соціокультурних, історичних та економічних факторів, що зумовлює їхню специфіку в різних країнах. Визначальними чинниками таких розбіжностей є культурні традиції, глобалізаційні процеси, рівень розвитку громадянського суспільства й суспільно-політичний контекст» [5, с. 15]. «Сьогодні українські волонтери все більше об'єднуються навколо проєктів, пов'язаних з обороноздатністю нашої держави з метою призупинення російської військової агресії на Сході та Півдні України. Так, починаючи з 24 лютого 2022 року, майже щодня, а іноді й щогодини, чуємо такі слова, як «волонтер», «волонтерська діяльність», «волонтерський рух». Це обумовлено їхньою роллю у захисті України» [6, с. 6].

Однією з таких ціннісних характеристик волонтерської діяльності є бажання ділитись досвідом, передавати знання, формувати громадянську та правову культуру суспільства й патріотизм, що проявляється в освітньому волонтерстві.

Освітнє волонтерство розуміється як участь волонтерів в освітніх проєктах, навчальних заняттях і програмах в режимі онлайн чи офлайн. Волонтерами є фахівці із значними професійними здобутками, досвідом, які володіють навичками роботи із студентською аудиторією, проактивну позицію і

власну мотивацію до діяльності. Здійснюється освітнє волонтерство на безоплатній основі, але може бути винагороджено відповідними сертифікатами, іншими відзнаками, рекомендаційними листами тощо.

Участь юристів в освітньому волонтерстві має правопросвітницький характер та дає можливість розширити знання про право, правове регулювання, права і свободи людини і громадянина. Особливо важливими є зустрічі юристів з молоддю під час дії правового режиму воєнного стану, адже вони дають можливість отримати фахове пояснення відповідних вимог, які діють у країні, питання військового обліку тощо.

Найбільш поширеними формами участі юристів у правопросвітницькій діяльності в освітніх закладах є проведення дуальних занять у формі лекцій, тренінгів, проведенні диспутів, участі у конференціях, семінарах тощо. Як правило, учасниками є судді, адвокати, нотаріуси, працівники юридичних установ, правоохоронних органів і професійних юридичних об'єднань.

Серед суб'єктів, які активно здійснюють правопросвітницьку діяльність як серед студентської молоді, так і серед вразливих категорій населення, слід відзначити діяльність волонтерів безоплатної правової допомоги. Ще в 2021 році система надання безоплатної правової допомоги запустила проєкт «Волонтер БПД», який активно розвинувся під час протистояння вторгненню російської федерації і має широкі сфери застосування. Вони активно надають практичну допомогу ЗСУ, ветеранам, проводячи правопросвітницьку роботу.

Іншим суб'єктом, що здійснює правопросвітницьку діяльність, є юридичні клініки при юридичних факультетах в закладах вищої освіти. Правопросвітницька робота має свої особливості в діяльності юридичних клінік, а саме у формі безоплатної правової допомоги біженцям, ветеранам, інвалідам та іншим категоріям громадян. Надають таку допомогу студенти під керівництвом викладачів, що дає їм можливість студентам закріпити теоретичні знання на практиці, бути дотичними до правової допомоги, взяти участь в просвітницькій діяльності для населення, сприяти формуванню позитивного іміджу юриста, підвищити рівень правової культури суспільства. Наприклад, при УДУ імені Михайла Драгоманова діє Центр правничої допомоги «Юридична клініка», який має значні напрацювання у галузі правопросвітницької діяльності серед студентів, викладачів університету й інших осіб, які звертались за правовою допомогою.

Ми погоджуємось із думкою фахівців: «Сучасне університетське освітнє середовище через волонтерську діяльність дає додаткові можливості виробляти *soft skills* (м'які навички особистісного характеру), а саме: вміння працювати в колективі, критичне мислення, лідерські якості, емоційний інтелект, самоконтроль і самоорганізацію, соціальну відповідальність тощо».

Для української молоді важливо бути причетними до системи захисту країни, відчувати, що вони беруть участь у справах, які мають суспільне значення, бути почутими і підтриманими, впливати на майбутнє своєї країни. Окрім цього, волонтерство є ще й тим соціальним інститутом, який дає молоді,

зокрема й кар'єрні можливості для подальшої участі в управлінні державою, прийнятті результативних рішень, які безпосередньо впливають на їхнє життя, життя громадянського суспільства і власної країни [7, с. 78].

Відзначимо, що важливим напрямком, в якому використовується освітнє волонтерство, є організація «правової освіти в умовах дії воєнного стану в Україні [8], у викладанні юридичних дисциплін в процесі модернізації системи освіти в Україні в умовах безпекових викликів [9], навчання та «залучення молоді до ухвалення управлінських рішень в контексті Державної молодіжної політики України в умовах європейської інтеграції [10-12], що ми досліджували у своїх працях.

На сучасному етапі протистояння з російською федерацією волонтерська діяльність має важливе значення, оскільки базується на цінностях солідарності, гуманізму, емпатії, відповідальності за формування активної громадянської позиції та правосвідомості українців. Відповідно освітня діяльність волонтерів спрямована на правовий всеобуч, просвіту, формування правової культури та правосвідомості має важливе значення для стабільної діяльності держави і відбудови у повоєнний період.

Волонтерська діяльність юристів, ветеранів, активістів виконує такі важливі суспільні функції, як: сприяння правопорядку, законності, правовій освіті, правосвідомості, самореалізації особистості й ефективній координації зусиль усіх учасників у сферах освіти, безпеки, гуманітарної допомоги, соціальної підтримки, повоєнній адаптації ветеранів війни тощо.

Список використаних джерел

1. Свириденко Д. Б. Волонтерство як форма соціальної активності особистості: філософський дискурс. *Освітній дискурс* : збірник наукових праць. Київ : ТОВ «Науково-інформаційне агентство «Наука-технології-інформація», 2025. Вип. 52 (1-2). С. 30-36
2. Горінов П., Драпушко Р. Становлення національної ідентичності українців як основа національної безпеки Української держави. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 10. URL : http://lsej.org.ua/10_2022/2.pdf (дата звернення: 18.04.2025).
3. Горінов П., Драпушко Р. Право на інклюзивну освіту для ветеранів російсько-української визвольної війни. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*. Вип. 42. Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024. С. 17-27.
4. Ковтун М., Горінов П. Політичні ідентичності ветеранських організацій в сучасній Україні: теоретичні та практичні аспекти. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом*. Політичні науки та публічне управління. 2024. Випуск 3 (75). С. 29–35.
5. Горінов П. Філософія ціннісно-мотиваційних компонентів волонтерської діяльності: компаративістське дослідження. *Освітній дискурс*: збірник наукових праць. Київ : ТОВ «Науково-інформаційне агентство «Наука-технології-інформація», 2025. Вип. 52 (1-2). С. 13-22

6. Волонтерська діяльність в Україні: соціально-правове дослідження : монографія / Павло Горінов, Ростислав Драпушко. Київ : Державний інститут сімейної та молодіжної політики, 2022. 240 с.
7. Тернопільська В. І. Світоглядні засади волонтерства в освітній сфері як чинник інтеграційних процесів. *Освітній дискурс* : збірник наукових праць. Київ : ТОВ “Науково-інформаційне агентство «Наука-технології-інформація», 2025. Вип. 52 (1-2). С. 76-83.
8. Горінов П. В. Правова освіта в умовах дії воєнного стану в Україні. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2023. № 1. URL : http://apnl.dnu.in.ua/6_2022/1.pdf (дата звернення: 18.04.2025).
9. Драпушко Р. Г., Горінов П. В. Роль викладання юридичних дисциплін у процесі модернізації системи освіти в Україні в умовах безпекових викликів. *Модернізація педагогічної освіти у глобальному вимірі безпеки соціально-турбулентного світу*. 2023. № 1. С. 188–191.
10. Драпушко Р. Г., Горінов П. В., Міненко Є. С. Ефективність залучення молоді до прийняття управлінських рішень. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*, Том 2022. № 3. С. 54-59.
11. Драпушко Р. Г., Горінов П. В., Захаренко К. В., Міненко Є. С. Державна молодіжна політика України в умовах європейської інтеграції: виклики та можливості. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2022. Т. 33 (72). № 4. С. 9-15.
12. Горінов П., Драпушко Р. Адміністративно-правове регулювання волонтерського руху в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 8. С. 266–269.